

La pedra en sec a la Fatarella

Fundació El Solà
Gràfiques del Matarranya
La Fatarella, 2001
58 pàgines

Terra Alta. Paisatges humanitzats, transformats al llarg dels segles. Generacions i generacions de camperols que deixaren la seva petja, la seva empremta en l'entorn. Mòns que desapareixen, mòns ja periclitats, estranys, aliens per a molts en aquest inici del segle XXI. Tanmateix foren els dels nostres avis i besavis, el món dels avantpassats. Temps i ritmes diferents del nostre apressat d'avui, la ruralia, l'estreta relació de l'home i la terra.

Ara, a 2003, són uns altres els reptes, uns altres els objectius, ben cert, però l'herència dels que ens precediren es ací, davant nostre. Aturem-nos i contemplèm-la, paga la pena. Cabanes, marges, masos, perxes, basses i cisternes, mines, pous, forns, tot un món edificat en pedra, sense cap pretensió ni intenció de monumentalitat, però més eloqüent i entranyable en la seva senzillesa que les grans edificacions. I potser, diríem, més interessant en parlar-nos amb tanta claredat de quina fou la vida d'aquells homes i dones. Estructures perfectament funcionals, perfectament adaptades a la funció per a la qual foren dissenyades. Intemporals. El

passat és doncs ací, el nostre vertader passat.

Un passat que la Fundació El Solà es proposa ara estudiar i preservar com es mereix. Una tasca encomiable, digna de tota lloança. No es pot oblidar d'on venim, no es pot permetre que es malmetin fins a desaparèixer aquests testimonis d'altres segles.

Fruit primerenc d'aquesta dedicació, l'obra de la qual us parlem, un llibret bellament editat amb informació precisa i acurada. Magníficament il·lustrat, com fa al cas, en ocasions com aquesta pensem que realment no els falta raó als que afirmen que una imatge val més que mil paraules. Pàgines que es completen, a més, amb un mapa del terme de la Fatarella, unes notes aclaridores d'algunes paraules i expressions que podrien semblar fosques a aquells que no són de la nostra comarca, i algunes indicacions bibliogràfiques.

Tan sols un retret podem fer-li a aquesta publicació, la seva brevetat. En voldríem més. Ja ho hem dit però, es tracta d'una obra primerenca. Esperem que, en el futur, El Solà ens ofereixi treballs de més envergadura, el tema bé s'ho val. Seran benvinguts.

Neus Pallarès Casals

Jesús Moncada CABÒRIES ESTIVALS

Cabòries estivals i altres proses volanderes

Jesús Moncada
Presentació d'Hèctor Moret.
Nota editorial d'Esteve Betrià
Institut d'Estudis del Baix Cinca.
Associació Cultural
del Matarranya
(Quaderns de les cadolles, 3)
Fraga-Calaceit, 2003
68 pàgines.

No és el nostre propòsit, en aquests moments i des de les pàgines del Butlletí, descobrir als lectors Jesús Moncada i la seva obra. Fora absurd, a hores d'ara aquest escriptor gaudeix per dret propi d'un lloc rellevant i més que merescut dins del panorama de les lletres catalanes. S'ho ha ben guanyat. Com algú ens digué en certa ocasió, s'ha convertit ja en tot un clàssic.

Jesús Moncada, l'escriptor de l'Ebre. Fins ara la seva obra completa, tots ho sabem, es compona de tres novel·les i tres llibres de narracions breus. Perfeccionista fins a extrems inimaginables, exigent com pocs envers ell mateix, no sol prodigar-se en publicacions periòdiques ni oferir col·laboracions sovintejades a cap mitjà de comunicació. Uns pocs fulls escampats ací i allà, és tot. Fulls no sempre fàcils de localitzar.

Així doncs, la iniciativa presa a la Franja de reunir aquests

treballs en un sol volum i oferir-los als seus seguidors ha d'ésser, per força, ben rebuda. Per una vegada el mequinensà no publica amb la seva editorial de sempre, La Magrana, ho fa entre nosaltres, a la seva terra. El resultat, un pulcre llibret, part de la col·lecció «Quaderns de les Cadolles», que en un primer moment, en tenir-lo a les mans, pot sobtar-nos i potser decebre'ns: són només seixanta-vuit pàgines i en voldríem més, moltes més!

Llegiu-les però, llegiu aquestes pàgines, paga la pena. Hi trobareu en Jesús i el seu món. Les seves vivències les descobrim a «Petita història d'un jersei gris», on ens parla dels seus primers temps a Barcelona, a la Montaner i Simon, de la relació amb un company. Fred al cos, fred a l'ànima d'un desarrelat. O a «Després del Creixells», que ens permet albirar la seva relació entrançable amb un amic i company fidel, el «Rom», el seu gos. Sense oblidar tanmateix en cap moment la que dóna nom al recull, «Cabòries estivals»... nits a ciutat, al seu barri de Gràcia, xafogor, sorolls, reflexions fruit de l'insomni... una verdadera delícia.

I encetant la correguda, «Crònica del darrer rom», que en un ja llunyà 1971 fou publicada a *Serra d'or*. Poques pàgines, ben cert, però en elles es conté tota la força i l'essència del que, anys a venir, serà *Camí de sirga*, l'obra que a molts ens descobrí Moncada, la que el consagrà. I ens adonem de que no és ell qui ens parla en aquesta «Crònica», com tampoc ho és l'oncle Palau, és Mequinensa tota, un poble ferit, abocat a la seva desaparició baix les aigües d'un pantà. El món perdut de Jesús Moncada.

Pàgines doncs magnífiques, traspuen sensibilitat i tendresa. Un autèntic regal que hem d'agrair a l'Institut d'Estudis del Baix Cinca i l'Associació Cultural del Matarranya. Un luxe. I, sobretot, un goig.

NPC

La dansada

Carme Meix
Pagès Editors (Lo Marraco, 15)
Lleida, 1996
257 pàgines.

Poques, molt poques vegades, en aquestes pàgines i aquesta secció ens ocupem de literatura. Solem escollir i comentar preferentment, tots ho sabeu, aquelles obres que ens parlen d'història, de costums i tradicions, de geografia, natura i paisatge, de la parla, de tot allò que ha fet que la nostra comarca sigui com és, el que li ha atorgat el seu tarannà i la seva personalitat ben diferenciada. Donar a conèixer la Terra Alta en qualsevol dels seus aspectes, aquest és en tot moment el propòsit que ens guia. Avui però fem una excepció. Calia fer-la. Potser amb un cert endarreriment, ja que aquesta obra de Carme Meix aparegué l'any 1996. Tanmateix en el decurs dels anys no ha perdut res de la seva força, conserva intacte el seu interès. *La dansada*, que

aquesta és l'obra de la qual tractem, mereix ben bé el qualificatiu d'intemporal.

Pàgines aquestes en les que vibra la vida tota d'una petita població, Gandesa, la nostra capital. Generacions. Joia i dolor, prosperitat i maltempsades. Les guerres carlines, episodis com el dels Felicianos, antigues contalles, la guerra civil. I, per damunt d'això, per damunt de tot, com a eix vertebrador entorn del qual gira la narració, la casa, Can Canadell. Rica, puixant en un principi, assistirem a la seva lenta decadència, esperonats, enlluernats els seus membres pel miratge de la ciutat llunyana.

Meix ens parla ací de tota una nissaga de dones, dones sofertes, valentes treballadores. Dones silencioses i silenciades, com tantes vegades ho han estat entre nosaltres. Cap reconeixement per a aquelles que no fan altra cosa que complir el seu deure. L'autora ara les reivindicava, fa que ens adonem de la seva força, són l'esperit de la casa, l'autèntic pal de paller: Dolors, la Pubilla, esdevinguda ja una llegenda per als seus descendents, Roseta, dedicada en cos i ànima a la família, esvanits els somnis, esvanides les il·lusions, que viurà experiències esgarrioses, Tomasa, la serventa fidel, coneixedora més que ningú de tots els secrets dels Canadell, Adela, la rebel, l'artista; emigrada a Barcelona enyorarà la seva Gandesa, somiarà amb retornar-hi malgrat les dures, realistes paraules de Tomasa: «Aquí ja no hi tens res!»

El batec d'una petita població, el batec de la nostra Terra Alta es conté en aquestes pàgines. Llegiu-les, no les oblidareu.

NPC